

บทที่ ๘

บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ

จากการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องการหย่านี้ ผู้เขียนได้ค้นคว้าทั้งทางคำน กฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้มองเห็นปัญหาหลายอย่าง ทั้งส่วนดีและส่วนเสียของกฎหมายเรื่องหย่านี้ จึงใคร่จะ เสนอแนะความคิดบางประการ ประกอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ดังต่อไปนี้

ข้อหนึ่ง เรื่องการหย่าโดยความยินยอม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔, และมาตรา ๑๕๑๕ จะเห็นได้ว่า เพียงแต่มีการทำเป็นหนังสือ และมีพยาน ลงลายมือชื่ออย่างน้อย ๒ คนก็สามารถนำไปจดทะเบียนหย่า ทำให้การสมรสสิ้นสุดลงได้ แล้ว นับเป็นหลักการที่ง่ายเกินไป และคำนึงถึงแต่เพียงความต้องการที่จะสิ้นสุดความสัมพันธ์ของตัวคู่สมรสเท่านั้น มิได้คำนึงถึงความรับผิดชอบของคู่สมรสอันมีต่อบุตรของครอบครัวเลย ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะ แม้กฎหมายจะได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๐ วรรค ๑ และมาตรา ๑๕๒๒ (เรื่องให้ทำความตกลงว่า ฝ่ายใดจะ ปกครองบุตรเป็นหนังสือ กบให้ตกลงในสัญญาหย่าว่าสามีภริยาทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดจะออก เงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร) แต่หากไม่มีการตกลงกันในเรื่องเหล่านี้ก็ยังสามารถนำสัญญา หย่าไปจดทะเบียนหย่าได้ และแม้บุตรนั้นจะมีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๙๔/๓๔ โดยทางพนักงานอัยการ แต่ในระหว่าง ที่ศาลยังมีคดีคำสั่งเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดู บุตรย่อมจะได้รับความเดือดร้อน จึงเห็นว่า เป็นบทบัญญัติที่ไม่ได้คุ้มครองถึงผลประโยชน์ของเด็กอย่างเพียงพอ

ในแทบทุกประเทศจะมีบทบัญญัติที่คุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กภายหลังจากหย่านี้

อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น

ในประเทศอังกฤษ ได้มี Matrimonial Proceeding and Property Art, ๑๙๗๐ มาตรา ๑๒ ห้ามมิให้ศาลมีคำพิพากษาให้หย่าหรือแยกกันอยู่ชนิดชั่วคราว ที่เรียกว่า Decree nisi เป็นชนิดเด็ดขาด (Decree absolute) เว้นแต่ศาลจะกระจำงัดว่า ๑. ไม่มีบุตรของครอบครัว ๒. ถ้าได้มีการจัดการ เรื่องการอุปการะเลี้ยงดู และอำนาจปกครองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ในประเทศฝรั่งเศสได้มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสหลายมาตรา เช่น

มาตรา ๒๓๐ ในคำร้องขอหย่าร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องแสดงถึงสาเหตุแห่งการหย่า แต่จำเป็นต้องแสดงถึงข้อตกลงร่วมกันในเรื่องผลภายหลังหย่าต่างๆ เพื่อให้ได้รับความเห็นชอบจากศาล

มาตรา ๒๓๙ คู่สมรสฝ่ายที่ยื่นคำร้องขอหย่าโดยอาศัยเหตุความแตกสลายในชีวิตคู่ จะต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย และในคำร้องขอหย่านั้นจะต้องระบุวิถีทางที่จะกระทำเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับคู่สมรสอีกฝ่ายและบุตร

มาตรา ๒๔๐ ถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายนั้นอ้างว่า การหย่าจะก่อให้เกิดผลรุนแรง หรือเป็นอันตรายเป็นพิเศษทั้งทางร่างกายหรือจิตใจต่อเขาหรือบุตร เมื่อคำนึงถึงอายุ และระยะเวลาของการสมรสแล้ว ผู้พิพากษาจะต้องปฏิเสธคำร้องขอหย่านั้น

ในประเทศเยอรมัน ได้มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา ๑๕๖๔ (๑) ว่า "มาตรา ๑๕๖๔(๑) การสมรสจะยังไม่สามารถหย่าร้างกันได้ แม้จะไม่อาจดำเนินต่อไปได้ แต่ต้องคงอยู่ต่อไป ถ้าการสมรสที่จะคงอยู่ต่อไปนี้ จะเป็นประโยชน์แก่บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือในกรณีที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง อยู่ในสภาพที่ไม่อาจเลี้ยงตัวเองได้"

และแม้ในประเทศที่มีหลักการการหย่าโดยจดทะเบียน เช่นเดียวกับของไทยคือ ญี่ปุ่น รัสเซีย ซึ่งได้เคยกล่าวมาแล้วว่า ญี่ปุ่นจะไม่ยอมให้มีการจดทะเบียนหย่า หากไม่มีการจัดการในเรื่องอำนาจปกครองบุตรผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และรัสเซียจะหย่าโดยความ

ยินยอมโดยที่ยังมีเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะไม่ได้

และนอกจากจะมีบทบัญญัติ เช่นว่าไปแล้ว กฎหมายของประเทศในยุโรป ยังมีวิธีพิจารณาที่ไว้อำนาจในการคุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กได้ดีกว่ากฎหมายไทย เพราะกำหนดให้การหย่าทุกกรณีต้องผ่านการพิจารณาของศาล แม้จะเป็นกรณียินยอมที่จะหย่ากันเองก็ตาม และศาลย่อมจะเป็นหลักประกันว่า การตกลงในเรื่องต่างๆภายหลังจากหย่าจะเป็นไปโดยถูกต้องและยุติธรรม

จากเหตุที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนขอเสนอแนะทางแก้ไขกฎหมายไทย ๒ ทางคือ

๑) แก้ไขในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดให้ การจัดการเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูบุตรภายหลังหย่า และอำนาจปกครองบุตรภายหลังหย่า มาเป็นองค์ประกอบของการหย่า โดยให้ต้องมีการจัดการเรื่องดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงจะยอมให้หย่าได้ ซึ่งอาจแก้ไขโดยบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔ วรรค ๒ ขึ้นใหม่ว่า " การหย่าโดยความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือ และมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อยสองคน แต่ต้องมีบุตรจากการสมรส ในหนังสือหย่าต้องมีการกำหนดเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูบุตร และอำนาจปกครองบุตรภายหลังหย่าให้เป็นที่เรียบร้อย " ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๑๘ ที่อ้างถึงวรรคสองนี้ และตัดประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๒๐ กับมาตรา ๑๕๒๒ ทิ้งไป แต่เนื่องจากมาตรา ๑๕๒๒ มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องการหย่าโดยคำพิพากษาของศาลอยู่ จึงควรบัญญัติใหม่เป็นว่า " ในกรณีหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ศาลจะต้องกำหนดเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูบุตร และอำนาจปกครองบุตรภายหลังหย่าไว้ในคำพิพากษาให้หย่าของศาล "

๒) แก้ไขวิธีการหย่าโดยความยินยอมให้จำต้องยื่นหนังสือหย่าที่ได้มีการจัดการเรื่องการอุปการะเลี้ยงดูและอำนาจปกครองบุตร ต่อศาลที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้อนุมติก่อนตามแบบของประเทศฝรั่งเศส เพื่อศาลจะได้ตรวจตราว่า การต่าง ๆ เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของบุตรอย่างแท้จริงหรือไม่ ซึ่งอาจจะทำได้โดยเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง

และพาลีชัย มาตรา ๑๕๑๔ เป็นวรรคสาม ซึ่งมีข้อความว่า "หนังสือหย่าอันจะนำไปจดทะเบียนการหย่าได้นั้น จำต้องได้รับความเห็นชอบจากศาล"

ข้อสอง การจดทะเบียนหย่า

ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๐๔ มาตรา ๕ ที่ว่า

"การจดทะเบียนความพระราชบัญญัติ นี้จะทำได้สำนักงานทะเบียนแห่งใด ๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงก็ได้ ในกรณีที่มีการจดทะเบียนที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าแห่งหนึ่ง ให้หมายเหตุในทะเบียนต่าง ๆ ถึงการเกี่ยวข้องนั้น ๆ ดังที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ให้ใช้บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ บังคับตลอดถึงการบันทึกด้วย"

ผู้เขียนเข้าใจว่า เหตุที่บัญญัติมาตรานี้ขึ้นมาก็เพราะเป็นระยะแรกเริ่มของการใช้หลักการจดทะเบียน เพื่อให้เป็นผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งเดิมก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรท ๕ นั้นไม่มี จึงบัญญัติเป็นไปในทางอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน แต่จนถึงปัจจุบันนี้ก็เป็นเวลาานถึง ๔๖ ปีแล้ว ความจำเป็นเช่นนั้นน่าจะหมดไปแล้ว อีกทั้งบทบัญญัตินี้ได้ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ก็ทำให้เกิดมีการจดทะเบียนสมรสซ้อนกันขึ้นอย่างมากมาย เพราะหากแก่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่จะตรวจสอบว่า ผู้ที่ตนจะแต่งงานด้วยนั้นยังเป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่หรือไม่ นอกจากนี้ยังมีกรณีส่งผลกระทบต่อคนถึงบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำนิติกรรมด้วย ในกรณีเช่น เขาเข้ามาทำนิติกรรมด้วยเพราะเข้าใจว่าคนคู่กันเป็นสามีภริยากันอยู่ ซึ่งเขาคาดหมายว่าจะมีหลักประกันดี เพราะสามีภริยาจำต้องรับผิดชอบร่วมกัน แต่ความเป็นจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้นเพราะการจดทะเบียนหย่าสามารถทำได้ทั่วราชอาณาจักร เช่นเดียวกับการจดทะเบียนสมรส และแม้จะให้หมายเหตุไว้ในทะเบียนสมรส ก็อาจมีกรณีไม่ทราบว่า เขาไปจดทะเบียนสมรสกันไว้ที่ไหนอีก

เห็นว่า เพื่อแก้ไขความวุ่นวาย สับสน ควรจะได้กำหนดให้ การจดทะเบียนครอบครัวทุกชนิด จะต้องทำ ณ ภูมิลำเนาในทะเบียนสำมะโนครัวของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และมีสำเนาไว้ที่สำนักงานทะเบียนที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาคด้วย เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ง่าย

ข้อสาม เรื่องเหตุหย่า

เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายใดมีจิตใจกันจนไม่อาจทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นไปในลักษณะที่เป็นปกติและไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว การที่จะให้คู่สมรสทนอยู่ด้วยกัน ย่อมไม่เป็นการเสริมสร้างครอบครัวแต่อย่างใด อีกทั้งจะพาลายความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิม ให้เลวไปกว่าเดิมอีก และกรณีที่มีบุตร บุตรก็อาจจะพลอยได้รับความกดดันนั้น ๆ กระทบ กระเทือนไปด้วย ซึ่งอาจจะทำให้เป็นอันตรายต่อการพัฒนาของเด็กได้ จึงเหตุผลนี้ได้ ปรากฏให้เห็นที่ยอมรับมาแล้วทั้งในและนอกประเทศ กฎหมายของประเทศต่าง ๆ จึง ย่อมให้หย่ากันได้ ซึ่งกำลังมีแนวโน้มที่สามารถทำได้ง่ายขึ้น หากสภาพข้อเท็จจริงปรากฏ ชัดว่าอยู่กันไม่ได้ เห็นได้จาก กฎหมายของประเทศสวีเดนซึ่งไม่ต้องแสดงเหตุผลในการ หย่าเลย^๑ ในประเทศไทย มีการหย่าโดยความยินยอมซึ่งสามารถทำได้โดยง่ายอยู่แล้ว แต่มีปัญหาตรงที่เหตุหย่าตามกฎหมายไทยใช้วิธีบัญญัติเหตุหย่าไว้อย่างละเอียด เป็นข้อๆ จึง อาจมีกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่อาจจะทนต่อชีวิตสมรสเช่นนั้นต่อไปได้ แต่ไม่สามารถ พ้องหย่าได้ เพราะไม่เข้ากรณีตามที่กฎหมายระบุ และจะใช้วิธีหย่าโดยความยินยอมก็ไม่ได้ เพราะอีกฝ่ายไม่ยอมหย่า ซึ่งอาจจะก่อผลดังกล่าวข้างต้นได้

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเพณีของไทยต่างกับของต่างประเทศ เพราะ ยังคงถือว่า สามีภริยาควรร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน ซึ่งนับเป็นหลักการที่ดี เหตุหย่าบางข้อ ของไทยจึงต้องมีลักษณะที่ร้ายแรงจริง ๆ จึงจะยอมให้หย่าได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ เราจะมองแต่เพียงด้านใดด้านเดียวย่อมไม่ถูกต้อง เพราะการที่มองแต่ด้านประเพณีแต่ ไม่มองถึงเหตุผลและวิทยาการต่าง ๆ ว่าเขาก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว ย่อมจะทำให้ กฎหมายล้าสมัย และอาจก่อให้เกิดความรู้สึกว่ากฎหมายนั้นไม่เป็นธรรมก็ได้ เพราะไม่ สามารถบำบัดความเดือดร้อนของเขาได้ จึงควรพบกันที่ทางสายกลาง คือเหตุหย่าต่างๆ ยังคงไว้ แต่บัญญัติเพิ่มเติมในทำนองมาตรา ๑๖๐ (๔) ของประมวลกฎหมายแพ่งกบฏ โดยนำมาใส่ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๖(๖) แทนช่วงที่ว่า

"ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง" เพราะคำว่า "ปฏิปักษ์" มีความหมายไม่ชัดเจน และซ้ำซ้อนกับอนุมาตราอื่นๆอยู่หลายแห่ง อีกทั้งคำนี้ ความหมายจริง ๆ แปลว่า ฝ่ายตรงข้าม, ตักรู การที่ให้ผิวเมียกันต้องทำการเป็นศัตรูกันอย่างร้ายแรงจึงจะยอมให้หย่าได้ ก็มีหวังตายจากกันเสียก่อน จึงเห็นว่า ควรบัญญัติเติมไปอย่างกว้าง ๆ ว่า "หรือมีเหตุอื่นใดที่ทำให้การอยู่ร่วมกันไม่อาจทำได้โดยปกติสุข" ส่วนข้อความตอนท้ายคงเติม เพื่อให้กฎหมายยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจเหมาะสมแก่สถานการณ์ในขณะหนึ่ง ๆ ส่วนจะอ้างว่าหากทำเช่นนี้จะทำให้กฎหมายไม่มีความแน่นอนแล้ว ก็ขอให้ระลึกว่า กฎหมายครอบครัวมีลักษณะแตกต่างจากกฎหมายอาญา จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดให้แน่นอน เพราะเรื่องความสัมพันธ์เกี่ยวข้อในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และในบทบัญญัติหลายมาตราก็มีลักษณะให้อำนาจศาลเช่นนี้

ข้อสี่ การตัดอำนาจฟ้องหย่า

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๖๗ วรรค ๑ และวรรค ๒ หลักการที่ไม่ให้สามีหรือภริยาฝ่ายที่ได้ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำที่เป็นเหตุหย่า นั้นมีสิทธิฟ้องหย่าได้ และมีให้ฝ่ายที่กระทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีเหตุหย่าสามารถฟ้องหย่าได้นั้น เห็นว่าสมควรแล้ว เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือหาอิสระภาพแก่ตนเองโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง แต่ทำไมจึงต้องจำกัดไว้เฉพาะเหตุหย่าบางประการ กล่าวคือ กรณีแรก เฉพาะมาตรา ๑๕๖๖(๑)(๒) และกรณีที่สอง เฉพาะมาตรา ๑๕๖๖(๑๐) การบัญญัติกฎหมายในทำนองนี้ ลักษณะแคบเกินไป และจะทราบได้อย่างไรว่าเหตุที่จะเข้าเงื่อนไขที่กำหนดมีเพียงอนุมาตราที่กำหนดไว้เท่านั้น หากมีกรณีอื่นเกิดขึ้นจะไม่สามารถใช้ปรับแก้กรณีได้จะทำให้รู้สึกไม่เป็นธรรม ตัวอย่างอาจมีกรณี เช่น ภริยาเป็นโรคจิต มาโซซิส (Masochism) ซึ่งเป็นโรคตรงกันข้ามของโรค ซาดิส มีความต้องการที่จะได้รับความเจ็บปวดจึงยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งทำร้าย หรือกรณีภริยากลายเป็นคนวิกลจริตเนื่องจากถูกสามีกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา เป็นต้น จึงเห็นว่าน่าจะแก้ไขให้เป็นไปในทางกว้าง ๆ โดยอาจบัญญัติว่า "มาตรา ๑๕๖๗ ถ้าสามีหรือภริยาแล้วแต่กรณีได้ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำที่เป็นเหตุหย่า นั้น ฝ่ายที่ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องหย่านั้นไม่ได้"

เหตุหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ ถ้าเกิดเพราะการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งโดยมุ่งหวัง
เพื่อให้ตนฟ้องหย่าอีกฝ่ายหนึ่งได้จะยกเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้

ข้อหา อายุความฟ้องร้องคดีหย่า และอายุความฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนตาม
มาตรา ๑๕๒๔

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๕ บัญญัติไว้แต่เพียงมาตรา
๑๕๑๖(๑), (๒), (๓), (๔) ส่วนอนุมาตราอื่นมิได้กล่าวถึง จึงทำให้เกิดปัญหาว่า อนุมาตรา
อื่นที่ไม่ได้บัญญัติไว้ จะมีอายุความอย่างไร ทั้ง ๆ ที่ปัญหาเรื่องอายุความนี้เป็นปัญหาเกี่ยว
ด้วยคามสงบเรียบร้อย กลับมิได้บัญญัติไว้ให้มีความชัดเจน จะทิ้งให้ตีความเองก็ไม่อาจ
ทำได้ เพราะเหตุหย่าส่วนที่เหลืออยู่มีลักษณะไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง เนื่องจากเหตุหย่า
ตามมาตรา ๑๕๑๖(๔) การทิ้งร้าง และมาตรา ๑๕๑๖(๕) เรื่องผิดพันพบนั้น มีลักษณะ
เป็นการกระทำซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ พ.ศ. ๒๔๗๗ ก็ยังบัญญัติ
ให้เหตุหย่า ๒ ข้อนี้ให้มีอายุความ (ดูมาตรา ๑๕๐๕ เดิม) เมื่อมีบรรพ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๕
จะมาถึงว่า เหตุหย่าทั้ง ๒ ข้อนี้เหมือนเหตุหย่าข้อที่เหลือก็ไม่ถนัดนัก เพราะเหตุหย่าส่วน
ที่เหลือมีลักษณะเป็นบาปเคราะห์ และมีลักษณะโดยสภาพไม่มีอายุความ แต่เมื่อสิ้นลงก็ขาด
องค์ประกอบ ส่วนในเรื่องอายุความฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๔ ก็เช่นกัน
เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้ คงบัญญัติแต่เฉพาะอายุความฟ้อง
ร้องเรียกค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๓ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาว่าอายุความฟ้องร้องเรียกค่า
ทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๔ นี้จะใช้อายุความใด ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่บัญญัติอายุความทั้ง
สองเรื่องดังกล่าวมาไว้ให้ชัดเจนจะได้ไม่มีปัญหา

ข้อหก เรื่องสิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๒๖ วรรคสอง ที่ให้สิทธิเรียก
ร่อนค่าเลี้ยงชีพ เป็นอันสิ้นสุดลงถ้ามิได้ฟ้องหรือฟ้องแย้งในคดีหย่านั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็น
การจำกัดสิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพที่แคบเกินไป และอาจจะไม่มีกรณีที่จะใช้บังคับได้
เพราะตามปกติเมื่อสามีภริยาหย่าขาดจากกัน ก็จะต้องมีการแบ่งทรัพย์สินซึ่งทำให้แต่ละ
ฝ่ายได้รับทรัพย์สินไปบ้างไม่มากนักน้อย ฉะนั้นกรณีมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยากจนลงในทันทีที่

การสมรสสิ้นสุดลงย่อมมีไต่ถาม แม้จะถือหลักว่าเมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ก็ไม่ควรที่จะมีพันธะผูกพันในการช่วยเหลือเลี้ยงดูกันต่อไป แต่เมื่อบัญญัติหลักการให้ค่าเลี้ยงชีพขึ้นมาแล้วก็ควรที่จะบัญญัติให้สามารถใช้ได้พอสมควรหมายความว่าบัญญัติไว้แล้วไม่สามารถใช้ได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรมีการแก้ไขให้มีการขยายอายุความฟ้องร้องเรื่องค่าเลี้ยงชีพออกไป โดยแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๒๖ วรรคสองเสียใหม่ เป็นข้อความว่า "สิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพเป็นอันสิ้นสุดลง ถ้ามิได้เรียกร้องภายในหนึ่งปีนับแต่หย่าขาดจากกัน"^๑

ในกรณีค่าเลี้ยงชีพของคู่สมรสฝ่ายที่วิกลจริต หรือฝ่ายที่เป็นโรคจิตต่ออย่างร้ายแรง มาตรา ๑๕๒๗ ให้กำหนดค่าเลี้ยงชีพอนุโลมตามมาตรา ๑๕๒๖ ทำให้อาจมีปัญหว่าหากคู่สมรสที่เป็นคนวิกลจริตนั้นไม่มีผู้อนุบาลและโดยสภาพของคนวิกลจริตย่อมไม่รู้สึกรู้หา ไม่รู้การกระทำ และไม่มีสติ ย่อมไม่มีโอกาสที่จะฟ้องแย้งหรือขอค่าเลี้ยงชีพมาในคดีฟ้องหย่าได้ และถึงจะไม่มีผู้ฟ้องหย่าคนใดฟ้องหย่าและขอค่าเลี้ยงชีพให้แก่ผู้ถูกฟ้องหย่าด้วยเป็นแน่ และแม้สิทธิได้รับค่าเลี้ยงชีพของคนวิกลจริตเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลมีอำนาจสั่งเองได้แม้จะไม่ได้ออกมาในฟ้องก็ตาม แต่ถ้าศาลไม่ได้สั่งเรื่องค่าเลี้ยงชีพให้ คนวิกลจริตก็อาจจะไม่ได้รับค่าเลี้ยงชีพเลยก็ได้ กรณีนี้การแก้ไขโดยวิธีขยายระยะเวลาการเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพเป็นหนึ่งในสิ่งที่ผู้เขียนเสนอข้างต้นอาจจะทำให้มีการตั้งผู้อนุบาลและร้องขอค่าเลี้ยงชีพได้ แต่ก็อาจมีกรณีที่ผู้อนุบาลไม่ได้ขอ หรือขาดอายุความฟ้องเรียกค่าทดแทนไปเสียก่อน ส่วนกรณีเป็นโรคจิตต่ออย่างร้ายแรงนั้นโดยสภาพอาจจะถูกกักกันตัวไว้เพราะอาจจะเป็นอันตรายต่อประชาชนได้ ทำให้ไม่อาจมาใช้สิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพได้โดยง่าย ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะกำหนดให้ศาลให้ค่าเลี้ยงชีพของบุคคลทั้งสองประเภทนี้เสียเลยในคดีฟ้องหย่า โดยวิธีแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๒๗ เป็นข้อความว่า "ถ้าหย่าขาดจากกันเพราะเหตุวิกลจริต

^๑นำแนวคิดนี้มาจากกฎหมายรัสเซีย "Federal Principal of Marriage and Republican Code, ๑๙๖๘." มาตรา ๒๖.

ตามมาตรา ๑๕๑๖(๑) หรือเพราะเหตุเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงตามมาตรา ๑๕๑๖(๒)
ศาลจะต้องกำหนดให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งออกค่าเลี้ยงชีพให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริตหรือฝ่ายที่เป็น
โรคติดต่อนั้นโดยคำนวณค่าเลี้ยงชีพอนุโลมตามมาตรา ๑๕๒๖"

ข้อเจ็ด ขอเสนอแนวความคิดใหม่ให้ปรับปรุงการแยกกันอยู่มาใช้ประโยชน์ใน
 กติกา

หลักการแยกกันอยู่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๖๒ เป็นหลัก
 การที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อบรรเทาผลร้ายเมื่อมีเหตุหนึ่งเหตุใดตามที่กำหนด
 ไว้เกิดขึ้นเท่านั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำการแยกกันอยู่นี้มาใช้เพื่อให้เกิดการกลับคืนดี
 เท่าที่จะทำได้ เพราะการที่คนสมรสกันและได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระยะหนึ่ง ย่อมจะมีความ
 ผูกพันต่อกัน หากได้มีการใช้ชีวิตการแยกกันอยู่สักระยะหนึ่งก่อนจึงจะอนุญาตให้หย่าได้ อาจ
 จะทำให้ต่างฝ่ายต่างลดทิฐิต่อกัน และเห็นความสำคัญของอีกฝ่ายหนึ่ง ลดความกดดันต่างๆ
 ลงจนสามารถจะกลับมาอยู่กินร่วมกันได้อีก และหากเป็นกรณีที่เกิดจากการกระทำผิดของ
 อีกฝ่ายหนึ่ง การแยกกันอยู่อาจจะทำให้ฝ่ายนั้นรู้สึกตัว กลับเนื้อกลับตัวประพฤติถูกต้องได้
 จนอีกฝ่ายเห็นใจและยอมรับที่จะกลับมาอยู่กินร่วมกันอย่างปกติสุขต่อไปได้ ซึ่งจะมีผลดีทั้ง
 ต่อตัวคู่สมรสเองและบุตรของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายด้วย ซึ่งข้อเท็จจริงที่ว่า การแยกกันอยู่นี้
 สามารถทำให้เกิดการคืนดีกันได้นี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในประเทศฝรั่งเศส ก็มีเรื่องว่า
 ภริยามีชู้ สามีจับได้ และต้องการที่จะหย่า ภริยายังไม่ยอมหย่า ศาลสั่งให้แยกกันอยู่เพื่อ
 ดูความประพฤติ ๓ ปี โดยภริยารับรองว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับชายชู้ อีก ต่อมาเมื่อครบ ๓ ปี
 แล้ว ปรากฏว่าภริยาได้ประพฤติตัวดีตลอดมาไม่เกี่ยวข้องกับชายชู้ อีก สามีภริยาจึงได้กลับ
 คืนดีกันอย่างเดิม ไม่มีการหย่าเกิดขึ้น^๑ ซึ่งหลักการนี้ทำให้ทั้ง ๒ ฝ่ายมีเวลาคิด และถ้าจะ
 ให้หย่ากันง่ายแล้ว ผลสะท้อนก็จะมีมาถึงบุตรอย่างแน่นอน แต่เห็นต่อไปว่า หากกำหนดเวลา
 แยกกันอยู่ไว้นานเกินควร อาจจะทำให้คู่สมรสทั้ง ๒ ฝ่ายเกิดความเกียจในการใช้ชีวิตอยู่
 ต่างหากจากกันได้ และหากกำหนดเวลาแยกกันอยู่ไว้สั้นเกินไป ทั้ง ๒ ฝ่ายก็อาจยังไม่

^๑ สมบัติ วัจตาล, "การแยกกันอยู่และการหย่าตามกฎหมายฝรั่งเศสโดยย่อ,"

กลายเป็นโรคและทึบ ซึ่งเห็นวาระระยะเวลา ๑ ปี น่าจะเหมาะสมที่สุด จึงขอเสนอให้มีการปรับปรุงการแยกกันอยู่ใหม่เพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ข้างต้น เช่นให้การหย่าทุกชนิด จำต้องมีขั้นตอนให้มีการแยกกันอยู่ ๑ ปีก่อน หากพ้น ๑ ปีแล้วคู่สมรสยังยืนยันที่จะหย่าอยู่เช่นเดิม ก็นับญาติให้หย่าได้

ข้อแปด การกำหนดอำนาจปกครองบุตร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๐ ที่กำหนดว่า

"ถ้าสามีภริยาหย่าโดยความยินยอมให้ทำตกลงว่าฝ่ายใดจะปกครองบุตร คนใดเป็นหนังสือ ถ้ามิได้ตกลงกันหรือตกลงกันไม่ได้ ให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาด

ถ้าหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ให้ฝ่ายชนะคดี เป็นผู้ปกครอง เว้นแต่ศาลจะชี้ขาดให้อีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ปกครอง"

เป็นการกำหนดที่ไม่ได้คำนึงถึงสวัสดิภาพหรือผลประโยชน์ของเด็กอย่างเพียงพอ เพราะเป็นการมองเด็กในฐานะวัตถุ และถือเป็นที่วางวัลตอบแทนแก่ฝ่ายที่ชนะคดีเท่านั้น ซึ่งเห็นว่ามันถูกต้อง เพราะจะแน่ใจได้อย่างไรว่า หากเป็นไปตามที่กำหนดไว้ จะทำให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและทางจิตใจอย่างถูกต้อง ซึ่งอาจยกตัวอย่างอย่างง่าย ๆ ก็คือ ฝ่ายที่ชนะคดีมิได้มีความผูกพันกับเด็ก มิได้รักเด็ก หรือไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเอาใจใส่เด็ก การที่จะปล่อยเด็กให้ไปอยู่กับบุคคลเช่นนั้นจะเป็นหลักประกันได้อย่างไรว่า เด็กจะได้รับ การปฏิบัติอย่างถูกต้องและสมควร นอกจากนี้ในหลักทั่วไปเรื่องอำนาจปกครองของเด็กจะอยู่แก่ใคร ในมาตรา ๑๕๖๖ ก็ไม่มีข้อความใดเลยที่จะอนุญาตให้มีการตกลงกันเอง ในเรื่องอำนาจปกครอง เหตุใดจนเมื่อมีการหย่าจึงมีบทบัญญัติในทำนองว่าให้มีการตกลงกัน ในเรื่องอำนาจปกครอง เพื่อจะได้เสร็จไปเร็วๆก็ไม่ทราบ จึงเห็นว่า ควรจะได้มีการแก้ไข โดยตัดมาตรานี้ทิ้งไปทั้งหมด คงได้เคยกล่าวมาแล้วในข้อสรุปและเสนอแนะข้อหนึ่ง และเพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาค่ายสิทธิเด็ก (Declaration of the Right of the Child) ที่องค์การสหประชาชาติประกาศไว้เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ ข้อ ๒ และข้อ ๖ ที่ว่า

ข้อ ๒ เด็กสมควรได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษและสมควรได้รับโอกาสและ

ความสละสลวย จะโดยทางกฎหมายหรือทางอื่น ที่จะช่วยให้เขาพัฒนาทั้งทางกาย ทาง
ศีลธรรม ทางจิต และทางสังคม เพื่อเติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์และปรกติ ภายในภาวะ
แห่งอิสระและศักดิ์ศรี ในการออกกฎหมายเพื่อจุดประสงค์นี้ จะต้องถือเอาความเหมาะสม
สมและประโยชน์สูงสุดแก่เด็กมาเป็นหลักพิจารณา

ข้อ ๖ เด็กต้องการความรักและความเข้าใจ เพื่อที่บุคลิกภาพของเขาจักได้
พัฒนาขึ้นเป็นผู้ที่นำคบหาสมาคม ถ้าเป็นไปได้ เด็กจะต้องเติบโตขึ้นจากความดูแลเอาใจ
ใส่ของบิดามารดา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ เด็กควรจักได้อยู่ในบรรยากาศที่มีความเอ็นดู รัก
ใคร่ ความมีศีลธรรม และมีปัจจัยทางวัตถุอย่างเพียงพอ เด็กอ่อนไม่สมควรแยกจากมารดา
เว้นแต่กรณีจำเป็นจริง ๆ สังคมและรัฐบาลมีหน้าที่จะต้องสงเคราะห์เด็กไร้ที่พึ่ง การ
สงเคราะห์ทางการเงินโดยรัฐ หรือทางอื่น แก่บุตรของครอบครัวใหญ่ที่ยากจน เป็นสิ่ง
ที่พึงปรารถนา

ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การมอบอำนาจปกครองบุตรให้แก่บิดามารดา
ฝ่ายใดควรจะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เช่น

ก. ให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากนักจิตวิทยา และจัดให้มีการสืบหา
ข้อมูลในต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ ก่อนจะตัดสิน

ข. คงได้เคยกล่าวมาแล้วว่า ควรจัดการเรื่องอำนาจปกครองและการเลี้ยง
ดูภายหลังการหย่าให้เรียบร้อยก่อนจึงจะให้หย่าได้

ค. การตกลงกันในระหว่างบิดามารดาเรื่องอำนาจปกครองบุตรอาจกระทำได้
แต่ไม่ควรให้ถือเป็นเรื่องเด็ดขาด ในการกำหนดตัวผู้ปกครองบุตรภายหลังหย่า ควรมี
ฐานะเป็นเพียงการแสดงออกซึ่งความเต็มใจหรือไม่เต็มใจของฝ่ายนั้นว่าจะรับเด็กไปเลี้ยง
ดูหรือไม่เท่านั้น

ง. ความต้องการของเด็กว่าจะอยู่กับฝ่ายใด ควรนำมาเป็นปัจจัยประกอบการ
ตัดสินเรื่องอำนาจปกครองด้วย

จ. หากพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นการจำเป็นที่จะต้องมอบให้ฝ่ายที่ประพฤติผิด
ในการสมรสเป็นผู้ปกครองและเลี้ยงดูเด็กภายหลังหย่า จะต้องแน่ใจว่า ข้อทำผิดหรือความ
ประพฤติอันไม่ดีที่คาดหมายไว้ว่า จะส่งผลกระทบต่อมาถึงบุตรนั้น จะต้องได้รับการแก้ไขเสียก่อน

ข้อเก้า ศาลที่จะพิจารณาคดีหย่า

เนื่องจากคดีหย่ามีลักษณะที่แตกต่างกับคดีประเภทอื่น เพราะ เป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆในครอบครัว อีกทั้งจะก่อให้เกิดผลภายหลังตามมาอีกมากมายหลายเรื่อง เช่น เรื่องกำหนดค่าเลี้ยงชีพแก่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เรื่องการอุปการะเลี้ยงดูบุตร และการปกครองบุตรต่อไปภายหลังหย่า ซึ่งแต่ละเรื่องเป็นเรื่องที่ไม่สามารถจะกำหนดวิธีการลงอย่างตายตัวไปได้ จำต้องดูถึงปัจจัยต่างๆอันจะใช้ประกอบดุลพินิจของศาล เช่น ความสามารถของคู่สมรสในการหารายได้ ฐานะ อายุ จำนวนทรัพย์สินที่แบ่ง ความมีศีลธรรมของคู่สมรสแต่ละฝ่ายที่ควรจะได้อำนาจปกครอง และพฤติการณ์ต่างๆด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นคดีที่ต้องการความยืดหยุ่น และให้ความคล่องตัวแก่ผู้พิพากษาในอันที่จะใช้วิธีการต่างๆมาแก้ไขปัญหานั้น นอกจากนี้เรื่องการหย่ามิใช่ปัญหากฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นปัญหาในทางจิตใจและอารมณ์ ซึ่งหากมีวิธีการและได้รับข้อเสนอแนะชี้ช่องทางที่ถูกทางถูกจังหวะแล้ว คู่กรณีจะหาทางออกได้เหมาะสมโดยไม่ต้องหย่าได้

แต่ได้เป็นที่ปรากฏว่า ในขณะนี้ คดีหย่าและคดีเกี่ยวกับครอบครัวทั้งปวงได้อยู่ในอำนาจศาลแพ่งและศาลจังหวัด ซึ่งมีวิธีการในทางต่อสู้เพื่อให้ได้ผลแพ้ชนะกัน คำพิพากษาของศาลไม่ยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงได้ และศาลจำต้องถูกผูกมัดอยู่ภายใต้ขอบเขตที่คู่ความร้องขอ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘๒ ที่ห้ามมิให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าคำขอหรือคำฟ้อง ซึ่งทำให้ศาลใช้วิธีการที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยาก อีกทั้งศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดยังไม่มีหน่วยงานที่จะสืบเสาะหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เคยกล่าวข้างต้น

เพราะเหตุนี้ คดีอื่นเกี่ยวกับเรื่องอำนาจปกครองและการอุปการะเลี้ยงดูบุตรก่อนหย่าซึ่งเป็นคดีครอบครัวประเภทหนึ่งได้ถูกโอนไปสู่การพิจารณาของศาลคดีเด็กและเยาวชน โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตรา ๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๖๓ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า วัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กยังไม่อาจบรรลุผลได้อย่างเห็นได้ชัด เพราะการพิจารณาคดีเรื่องอำนาจปกครอง และการอุปการะเลี้ยงดูเด็กภายหลังหย่า ยังคงต้องพิจารณาที่ศาลธรรมดา

ซึ่งไม่มีวิธีการและเจ้าหน้าที่ที่จะสนองหลักคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอย่างเพียงพอ เพียงเพราะเหตุที่บังเอิญมาบัญญัติไว้ในหมวดการหย่า มิได้บัญญัติไว้ในเรื่องอำนาจปกครองและการอุปการะเลี้ยงดูเด็กโดยตรงเท่านั้น

ก. จึงเป็นที่เห็นได้ชัดว่า ควรที่จะมีการแก้ไขให้เป็นที่ไปตามสภาพความเป็นจริงเสียที โดยจัดตั้งศาลครอบครัว ขึ้นเพื่อพิจารณาคดีครอบครัวทั้งหลาย ซึ่งผู้เขียนอยากจะเสริมข้อคิดบางประการในการจัดตั้งศาลครอบครัวว่า

๑. ตัวผู้พิพากษา ควรจะเป็นผู้พิพากษาโดยอาชีพที่มีประสบการณ์ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและงานด้านสวัสดิภาพของเด็ก และได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมมาแล้ว เพื่อให้สามารถนำทวิบทกฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้กับ สภาพครอบครัวและงานด้านสังคมได้อย่างถูกต้อง

๒. ศาล ควรจะแบ่งเป็น ๒ ระดับชั้นเป็นอย่างน้อย คือศาลสูง และสาขาที่แยกไปตั้งตามท้องถิ่นต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิทางศาลของประชาชน และเพื่อสามารถอุทธรณ์ต่อไปได้ ในกรณีที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างนักวิชาการต่างๆ

๓. ควรจะมีเจ้าหน้าที่หาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล และนักวิชาการในสาขาต่าง ๆ เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กด้วย

ข. แต่ก็ก็เป็นความจริงว่า การจัดตั้งศาลครอบครัวโดยเฉพาะ ให้สมบูรณ์ทั้งที่ทำการศาล เจ้าหน้าที่ต่างๆ จำต้องใช้งบประมาณของแผ่นดินเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนขอเสนอแนะว่า ควรจะใช้ศาลที่มีอยู่ คือ ศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นพื้นฐานขั้นต้น แล้วขยายขอบเขตอำนาจศาลให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้น จนกลายเป็นศาลครอบครัวโดยสมบูรณ์ที่สามารถพิจารณาคดีครอบครัวได้ทุกเรื่อง เพราะปัจจุบันศาลคดีเด็กและเยาวชนมีองค์กรต่าง ๆ อยู่อย่างพร้อมมูลแล้ว (ดูพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๔)

ค. หากจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมการเป็นเวลานาน ในเบื้องต้นผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๖๓ ให้การพิจารณาคดีเกี่ยวกับอำนาจปกครองและการอุปการะเลี้ยงดูเด็กภายหลังหย่า เข้าไปอยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนด้วย